

Illustration and its applications in education: A content analysis study for graduate theses

Armağan Gökçearsan *¹

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 27/11/2022

Accepted: 30/12/2022

Online: 31/12/2022

Published: 31/12/2022

Keywords:

Content Analysis

Illustration

Iconography

Graduate Thesis

ABSTRACT

Drawings made for the purpose of explaining a subject are called illustrations or illustrations. Illustrations are needed to describe a subject, promote a product, show the condition of a garment before it is sewn, and for many other purposes. In our country, education on illustration is given in undergraduate and graduate programs in graphic design, visual communication design, and communication design departments of universities. It is thought that comparing the postgraduate theses studied in the past with scientific research and making suggestions will guide the researchers in determining the subject preferences. The aim of the article is to investigate the master's, proficiency in art, and doctoral theses studied on illustration in Turkey from different aspects. The aim is to examine the subject of illustration in postgraduate theses according to various variables, to identify the deficiencies, to determine the thesis topics that have not been studied, and to make suggestions. By searching the keywords related to the subject on the "National Thesis Center" web page of the Council of Higher Education, the theses worked on illustration between the years 2012-2021 were accessed. It was researched in terms of department, year, subject matter, the technical approach used, and the type of thesis, and the findings were examined. When the postgraduate theses are examined, it is seen that more work is done on the master's theses, and the number of proficiencies in art and doctoral theses is less. It was observed that most thesis works were done in 2019 and 2021, and the least thesis work was done in 2014. While the graphic design/graphics

departments were the department where the subject of illustration was handled the most, the education department took second place. Among the education departments, the most thesis work was done in the fine arts education department. When considered in terms of scope, illustration was used in 184 keywords, graphics in 49 keywords, and illustration in 22 keywords. When the techniques used in graduate theses with an application product are examined, it is seen that digital is studied the most, and when it is examined in terms of subject, it is seen that most publication illustrations are discussed.

* Corresponding Author, armagangokce778@gmail.com

¹ Hacı Bayram Veli University, Türkiye

İllüstrasyon ve eğitimde uygulamaları: Lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi çalışması

MAKALE BİLGİ

Makale Geçmişi:

Geliş: 27/11/2022

Kabul: 30/12/2022

Çevrimiçi: 31/12/2022

Yayın: 31/12/2022

Anahtar Kelimeler:

İçerik Analizi

İllüstrasyon

Resimleme

Lisansüstü Tez

ÖZET

Bir konunun açıklanması amacıyla yapılan çizimlere illüstrasyon ya da resimleme denilmektedir. Bir konunun anlatımında, bir ürünün tanıtımında, bir kıyafetin dikilmeden önceki halini göstermek için ve daha pek çok farklı amaçla illüstrasyona ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkemizde üniversitelerin grafik tasarım, görsel iletişim tasarımı ve iletişim tasarımı bölümlerinin lisans ve lisans üstü programlarında illüstrasyon konusunda eğitim verilmektedir. Türkiye’de geçmişte çalışılmış lisansüstü tezlerin bilimsel bir araştırma ile ele alınarak karşılaştırılmasının ve önerilerde bulunulmasının, konu tercihlerinin saptanması aşamasında araştırmacılara yol göstereceği varsayılmaktadır. Türkiye’de illüstrasyon konusunda çalışılmış yüksek lisans, sanatta yeterlik ve doktora tezlerinin farklı yönlerden araştırılması makalenin amacını oluşturmaktadır. Amaç lisansüstü tezlerde illüstrasyon konusunun çeşitli değişkenlere göre incelenmesini sağlamak, eksiklikleri saptamak, çalışılmayan tez konularını belirleyerek önerilerde bulunmaktır. Yüksek Öğretim Kurulu’nun “Ulusal Tez Merkezi” web sayfası üzerinden konuyla ilgili anahtar kelimelerin taratılması yoluyla 2012-2021 yılları arasında illüstrasyonla ilgili çalışılmış tezlere erişilmiştir. Araştırmalar; anabilim dalı, yılı, konusu, kullanılan teknik yaklaşım, tez türü bakımından araştırılmış, elde edilen bulgular incelenmiştir. Lisansüstü tezler incelendiğinde yüksek lisans tezleri üzerinde daha fazla çalışıldığı, sanatta yeterlik ve doktora tezlerinin sayıca daha az olduğu görülmüştür. 2019 ve 2021 yıllarında en fazla tez çalışmasının tamamlandığı, 2014 yılında ise en az tez çalışmasının tamamlandığı

görülmüştür. Grafik Tasarım / Grafik Anabilim dalları en fazla illüstrasyon konusunu ele alan ana bilim dalı olmuş, eğitim bilimleri ise ikinci sırada yer almıştır. Eğitim bilimleri içinde Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalında en fazla tez çalışması yapılmıştır. Kapsam bakımından ele alındığında illüstrasyon 184 anahtar kelimedeyken, grafik 49 anahtar kelimedeyken, resimleme 22 anahtar kelimedeyken geçmiştir. Bir uygulama ürünü bulunan lisansüstü tezlerde kullanılan teknikler incelendiğinde en fazla dijitalin çalışıldığı, konu bakımından incelendiğinde ise en fazla yayın illüstrasyonunun ele alındığı görülmüştür.

1. Extended Summary

In this article titled "Illustration: A Content Analysis Study for Postgraduate Thesis", graduate theses on illustration were analyzed using the content analysis method. The full text of 142 postgraduate theses about illustration was accessed from the "Ulusal Tez Merkezi" website. These theses were reached by scanning the keywords of illustration, illustrative, and iconography.

"Content analysis is the process of analyzing qualitative data obtained from various sources, being made quantitative evaluations, and extracting meaning from the data. (Solmaz ve Gökçearslan quoted from Bauer ve Salanda , 2016, s. 555).

The illustration is one of the most basic subjects of graphic design departments both in our country and in the world. The illustration is an important auxiliary tool in the communication processes of human beings. People sought the best ways to express themselves by using communication channels and also tried to use visuality as an effective tool in addition to verbal communication. The illustration is one of the most effective means of expressing oneself through visuality and its history dates back to ancient times. "All element that visually describes or interprets verbal elements such as titles, slogans or texts is generally referred to as 'illustration'. (Becer, 2018, s.210). "The most traditional definition is that illustration tells a story. Some illustrations can tell an entire story (like graphic novels, comics, and children's picture books), but more often it's an excerpt from a story - a visual signpost. (Heller ve Pomeroy, 1990, s.12).

It is possible to collect the illustration, which has a wide range of usage from CD covers to press announcements and educational materials, into three groups as advertisement illustration, publication illustration, scientific and technical illustration.

In this article titled "Illustration: A Content Analysis Study for Graduate Theses", graduate theses; was researched according to thesis type, year, department, keywords, techniques used and subject. As a result of the research conducted on the "Ulusal Tez Merkezi" website of the Council of Higher Education, it was seen that a total of 142 thesis studies were carried out in a 10-year period covering the years 2012-2021. Of these theses, 90.85% are master's, 5.63% are proficiency in art, and 3.52% are doctoral thesis. In this case, it can be said that doctorate and proficiency in art thesis work is less, and the subject of illustration is generally preferred more in master's theses.

When the distribution of theses according to years is examined, the years when the thesis work about illustration is the most intense are 2019 and 2021, and the year with the least is 2014.

When the graduate theses are examined on the basis of the department; Graphics / graphic design is in the first place, the department of education is in the second place, and the department of education is followed by the history of medicine and ethics / medical illustration / nursing and painting department. Illustration is one of the most fundamental subjects of graphic / graphic design departments, and therefore more illustration-related thesis studies have been done in these departments. The fact that illustration has various advantages in the expression of the subjects has caused the department of education to take second place. Likewise, in the history of medicine and ethics / medical illustration/nursing departments, the importance of illustration in the expression of complex and invisible subjects has been realized and illustration has been the subject of theses. The painting department is another department related to illustration after the graphics department, and therefore, more illustrations had been examined in the postgraduate thesis rather than in other departments.

The word of illustration was included in 184 keywords. The word of graphic was included in 49 keywords. The word of iconography was included in 22 keywords.

Application studies were carried out for 65 theses from the postgraduate thesis studies about illustration. When the techniques used in the application studies were examined, it was seen that many different techniques were used, but digital had been the most preferred technique. Digital studies had been followed by mixed technique studies.

When the postgraduate thesis studies in which the application study is made are considered in terms of subject, it is seen that the publication illustration is mostly studied. In the second place, it is seen that the subject of scientific and technical illustration is discussed.

Graduate theses made in the last 10 years between 2012-2021 were examined, and these were handled on the basis of technique and subject, according to their type, years, departments, and scope. Many original theses that contributed to the field were encountered, deficiencies were identified, and suggestions were made. It is thought that this study would contribute to other theses to be made in the next years.

2. Giriş

İnsan iletişim kanallarını kullanarak kendini en iyi biçimde ifade etmenin yollarını aramış, sözlü iletişimin yanı sıra görselliği de etkili bir araç olarak kullanmayı denemiştir. İllüstrasyon görsellik yoluyla bilgiyi ifade etmenin etkili araçlarından biridir ve tarihi çok eski dönemlere kadar uzanmaktadır.

“İspanya’da Altamira ve Fransa’da Lascaux mağaralarının tavan ve duvarlarında yer alan resimlerde, onları çizenlerin gündelik yaşamından sahneler yer almakla birlikte, resimlerin gerçekte ne amaçla çizilmiş oldukları bilinmemekteydi. İnsan eli izleri, hayvanlar ve soyut biçimler bir törenin parçaları olarak çizilmiş olabileceği gibi, duvarları süslemek ya da bilgi paylaşımını sağlamak için çizilmiş de olabilirdi” (Wigan, 2012, s.274).

Mağara duvarlarına çizilen resimlerin hangi nedenlerle yapıldığı tam olarak bilinmemekle birlikte işlevsel bir amaca hizmet ettiği düşünülürse tüm bu çizimlerin birer illüstrasyon olduğu söylenebilir.

“En geleneksel tanım, illüstrasyonun bir hikâye anlatmasıdır. Bazı illüstrasyonlar bütün bir hikâyeyi anlatabilir (grafik romanlar, çizgi romanlar ve resimli çocuk kitapları gibi), ancak daha sıklıkla bir hikâyeden bir alıntıdır-görsel bir yön tabelasıdır” (Heller ve Pomeroy, 1990, s.12) “Başlık, slogan ya da metin gibi sözel unsurları görsel olarak betimleyen ya da yorumlayan bütün unsurlara genel olarak ‘illüstrasyon’ adı verilir” (Becer, 2018, s.210). İllüstrasyon, yalnızca bir yaratıcılık pratiğini değil, aynı zamanda önemli teorik ağırlığı içeren, düşünme ve akıl yürütme pratiğini de tanımlamaktadır. İllüstratörün bilgisi sadece ellerinde ya da malzemelerin manipüle edilmesinde değil, aynı zamanda onların kurnaz algılarında, keskin sorgulamalarında ve öznelerle ilişkilerinde de mevcuttur (Gannon ve Fauchon, 2021, s.5).

Kitap kapağından, basın ilanına, eğitim materyaline kadar kullanım alanı oldukça geniş olan illüstrasyonu reklam, yayın, bilimsel ve teknik illüstrasyon olarak üç grupta toplamak mümkündür. Yayın illüstrasyonu ve özellikle günümüzde oldukça popüler hale gelen çocuk kitabı illüstrasyonu en yaygın kullanılan, aynı zamanda en eski alanlardan biridir. “Çağdaş illüstrasyonun kökleri, resimli kitabın da kökleridir. Bu ilk eserler, renkli resimler ve harflerle bezenmiş ve el yazmalarıyla hazırlanmış antik rulo parçalarıdır. Mısır’ın ‘Ölümler Kitabı’ korunabilmiş en iyi bilinen örnektir” (Çam, 2012, s.13).

İllüstrasyonun etkili kullanım alanlarından biri de eğitimidir. “Eğitim; fiziksel uyarımlar sonucu, beyinde istendik biyo-kimyasal değişiklikler oluşturma süreci şeklinde tanımlanabilir” (Sönmezden aktaran Erdost, 2013, s. 8). Eğitim sürecinde konuların öğretilmesinde birçok farklı materyal ve yöntem kullanılmaktadır. Görsellik bir

konunun aktarılmasında etkili araçlardan biridir. Eğitimciler görselliğin çocukların öğrenme süreçlerinde etkin öğrenme yollarından biri olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrenme sürecinde resim ve şekiller bellekte kodlanmakta ve simgesel belleğe yerleştirilmektedir. Simgesel belleğin kalıcı, dayanıklı ve etkili olması nedeniyle kişi yıllar önce gördüğü resim, şekil ve görüntüleri istediğinde hatırlayabilmektedir (Güneş, 2002).

İllüstrasyon çok farklı tekniklerle yapılabilir. Kurşunkalem / kuruboya, mürekkeple çizim, keçeli kalem ve marker, suluboya, guaj boya, akrilik, airbrush, kolaj, karışık ve dijital kullanılan tekniklerdir. İllüstratör kendi hâkim olduğu en uygun tekniği seçip söze ya da metne dayalı bilgiyi illüstrasyonlarla açıklamaktadır. Her illüstratörün kendine özgü bir tarzı olmakla birlikte amaç sözel unsurları en etkili biçimde görsel olarak betimlemek olmalıdır.

Uygun(2012), Türkiye’de “eğitim tarihi” alanında yapılmış 61 teze YÖK Ulusal Tez Merkezi’nden ulaşılmış, tezleri yapılış yıllarına, üniversitelere, konularına ve yöntemlerine göre incelemiştir. Araştırmacı makalesinde 2010 yılına kadar yapılan lisansüstü tezleri “eğitim tarihi”, “Türk eğitim tarihi”, “öğretmen yetiştirme” konulu anahtar sözcüklerle taramıştır. Araştırma verilerine göre eğitim tarihi alanında sınırlı sayıda ve yüzeysel lisansüstü tezlerin yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özmutlu (2020), Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi’nin resmi internet sayfasında 2006-2018 yılları arasında tamamlanan 536 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Lisansüstü tezler türleri, üniversite, danışmanların akademik unvanları, konuları, anabilim/anasanat daları ve yıllarına göre analiz edilmiştir. Araştırma verilerine göre grafik tasarım alanında hazırlanan tezlerin 37 farklı anasanat/anabilim dalında çalışıldığı, tez sayıları bakımından üniversiteler arasında ciddi farklılıklar olduğu, sayı bakımından yıllara göre ciddi anlamda bir farklılık olmadığı, tezlerin yarıya yakının ilk üç sırada yer alan üniversiteler bünyesinde çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Namdar (2019), YÖK ulusal tez veri merkezinden “ilköğretim” ve “görsel sanatlar” ile ilgili anahtar kelimeleri taratarak erişime izin verilen tezleri incelemiştir. 2016 yılı sonuna kadar yapılan 84 tez araştırma kapsamında ele alınmıştır. Tezler tarihi, bölümü, düzeyi, üniversitesi, danışmanların unvanı, grup seçimi, çalışma grubu düzeyi ve çalışma grubunun büyüklüğü, araştırmacının cinsiyeti, anahtar sözcükler, yöntemi, veri toplama araçları, yerli ve yabancı kaynakçaların sayısı ve öneriler bakımından araştırılmıştır. Tezi hazırlayanların genellikle kadınlardan oluştuğu, danışmanların yardımcı doçent unvanına sahip olduğu, en fazla 2011 yılında tez tamamlandığı, Gazi Üniversitesi bünyesinde en fazla tezin çalışıldığı, bölüm bazında resim-iş öğretmenliği bölümünde en fazla tez yapıldığı, en fazla yüksek lisans düzeyinde tez çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Felek (2020) 2000-2019 yılları arasında Türkiye’de Temel Tasarım Eğitimi konusunda yayımlanan tez ve makaleleri incelemiştir. Araştırma kapsamında 22 tez çalışmasına ve 24 makaleye ulaşmıştır. Tezler kullanılan yöntemlere, türüne, alanlara, yıllara, kaynakça ve sayfa sayısına, yazar ve anahtar sözcük sayısına ve yazarların bağlı bulunduğu kurumlara göre incelenmiştir.

Bu konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde 2019 yılından sonraki eğilimlerin saptanmasına yönelik bir boşluk olduğu görülmektedir. Bu noktalardan hareketle, bu çalışmanın amacı lisansüstü tezlerde illüstrasyon konusunun çeşitli değişkenlere göre incelenmesini sağlamak, alan yazındaki araştırma açığını saptamak, sık çalışılan konuları belirlemek ve çalışılmayan tez konularını belirleyerek önerilerde bulunmaktır. İllüstrasyon, grafik tasarım eğitiminin en temel konularından biri olmanın yanı sıra eğitim sürecinin tüm kademelerinde etkin bir araç olma özelliğine de sahiptir. İllüstrasyonun karmaşık ve gözle görülmesi olanaksız konuların görselleştirme yoluyla aktarılması sürecine önemli katkısı vardır.

2. Yöntem

Bu makalede illüstrasyon konulu lisansüstü tezler 2022 yılı ocak-nisan aylarında içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. “İçerik analizi çeşitli kaynaklardan elde edilen nitel verilerin analiz edilerek, niceliksel değerlendirmeler yapılması ve verilerden anlam çıkarılması sürecidir” (Bauer ve Salanda’dan aktaran Solmaz ve Gökçearslan, 2016, s. 555).

“Ulusal Tez Merkezi” web sayfasından 2012-2021 yılları arasında çalışılmış illüstrasyon konulu 142 lisansüstü tezin tam metnine erişilmiştir. Bu tezlere illüstrasyon, illüstratif ve resimleme anahtar sözcüklerinin taratılmasıyla ulaşılmıştır.

Lisansüstü tezler; anabilim dalı, türü, anahtar sözcükler, yılı, konusu ve kullanılan teknikler bakımından ele alınmıştır. Lisansüstü tez çalışmalarında elde edilen bulgular temalara ait frekans değerleri verilerek sunulmuştur.

3. Bulgular

Bu bölümde içerik analizi sonucunda elde edilen bulgular açıklanmaktadır.

3.1. Lisansüstü Tez Çalışmalarının Türleri

Lisansüstü tez çalışmalarının türleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Lisansüstü Tez Çalışmalarının Türleri

Türü	Frekans (f)	Yüzde (%)
Yüksek Lisans Tezi	129	%90,85
Sanatta Yeterlik	8	%5,63
Doktora	5	%3,52
Toplam.	142	%100

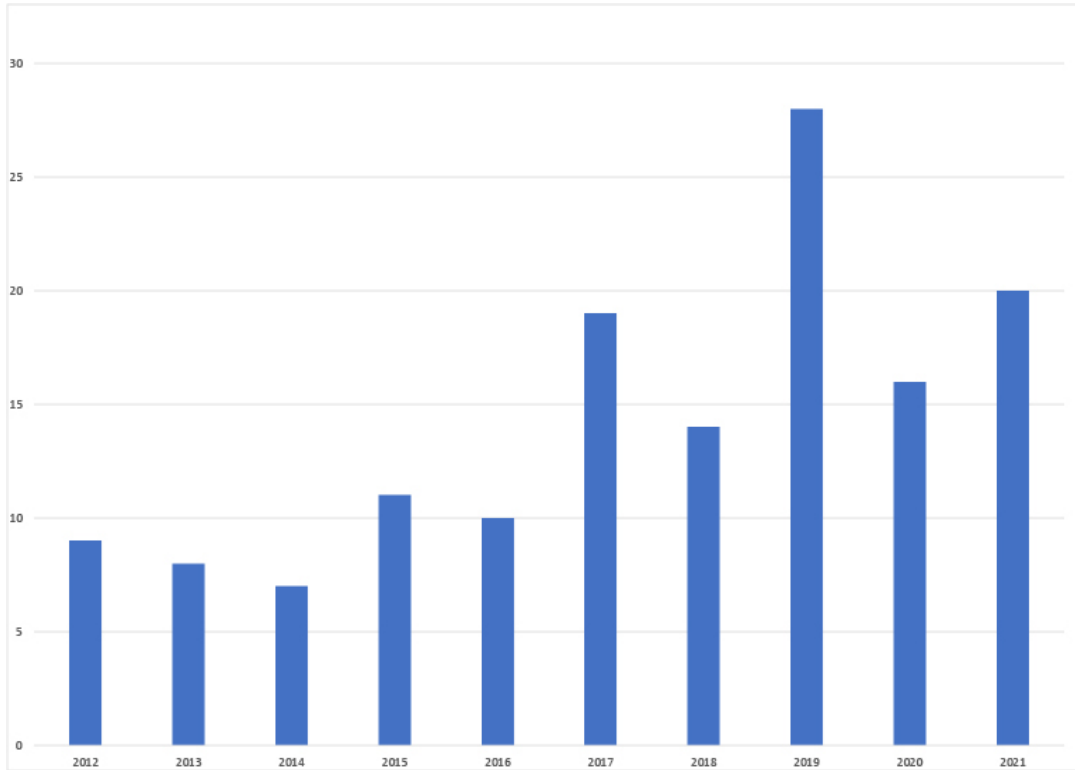
Yapılan tarama sonucunda, 2012-2021 yılları arasında 10 yıllık sürede toplam 142 tane tez çalışmasıyla karşılaşılmıştır. Bu tezlerden % 90,85'i yüksek lisans, % 5,63'ü sanatta yeterlik, % 3,52'si doktora tezidir. İllüstrasyon konusunun genellikle yüksek lisans tezlerinde daha fazla çalışıldığı, sanatta yeterlik ve doktora tezlerinin daha az olduğu görülmektedir.

3.2. Lisansüstü Tez Çalışmalarının Yıllara Göre Dağılımı

Lisansüstü tez çalışmalarının yıllara göre dağılımı Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1.

Tez Çalışmalarının Yıllara Göre Dağılımı

Tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde illüstrasyon konusunda lisansüstü tezlerin en fazla çalışıldığı ve tamamlandığı yıllar 2019 ve 2021, en az tamamlandığı yıl ise 2014'tür. 2019 yılında 28, 2021 yılında 20 lisansüstü tez tamamlanmış, 2014 yılında ise 7 tez çalışması yapılmıştır.

3.3. Lisansüstü Tez Çalışmalarının Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Lisansüstü tezlerin anabilim dallarına göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.

Lisansüstü Tezlerin Anabilim Dalına Göre Dağılımını Gösteren Tablo

Anabilim Dalları	Frekans
Grafik Tasarım / Grafik:	81
Eğitim	19
Resim	7
Tıp tarihi ve Etik / Tıbbi Resimleme / Hemşirelik	7
Görsel İletişim Tasarımı / İletişim Bilimleri	6
Sanat ve Tasarım	5
Tekstil ve Moda Tasarımı	3
Bileşik Sanatlar	3
Sanat Tarihi	2
Diğer	9

Anabilim dalı bazında lisansüstü tezler araştırıldığında; grafik / grafik tasarım ilk sırada, eğitim bilimleri ikinci sırada bulunmakta, eğitim bilimlerini tıp tarihi ve etik / tıbbi resimleme / hemşirelik ve resim ana sanat dalı takip etmektedir. İllüstrasyon, grafik / grafik tasarımı bölümlerinin en temel konularından biridir ve bu nedenle bu bölümlerde daha fazla illüstrasyonla ilgili lisansüstü tez tamamlanmıştır. Eğitim sürecinde konuların anlatımında görsellikten yararlanılmaktadır, illüstrasyon da etkili bir görsel öğedir. “Öğrenciler, dinleme ve okumada olduğu kadar gözleyerek de bilgiler ve düşünceler edinirler. Görsellerle zihinsel görüntüler oluşturmak ve bazı olayları zihinde canlandırmak daha kolaydır” (Güneş, 2007, s.249). Konuların anlatımında etkili bir araç olması nedeniyle eğitim alanında illüstrasyon konusunda tez çalışmaları yapılmıştır. Aynı şekilde tıp tarihi ve etik / tıbbi resimleme / hemşirelik bölümlerinde karmaşık ve gözle görülmesi olanaksız konuların anlatımında illüstrasyonun önemi fark edilmiş ve bu konuda tez çalışmaları yapılmıştır. Resim anasanat dalı, grafik bölümünden sonra illüstrasyonla ilişkili bir başka bölümdür ve bu nedenle lisansüstü tezlerde diğer bölümlere göre daha fazla illüstrasyon konusu çalışılmıştır.

3.4. Eğitim Anabilim Dallarına Göre Lisansüstü Tez Çalışmalarının Dağılımı

Eğitim alanında yapılan lisansüstü tez çalışmaları incelendiğinde güzel sanatlar eğitimi anabilim dalında en fazla tez çalışması yapıldığı görülmüştür. Eğitim alanında yapılan tez çalışmalarının ana bilim dallarına göre dağılımı Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3.

Eğitim Anabilim Dallarına Göre Tez Çalışmalarının Dağılımını Gösteren Tablo

Eğitim anabilim dalları	Frekans
Güzel sanatlar eğitimi anabilim dalı	11
Temel eğitim anabilim dalı	3
Grafik eğitimi anabilim dalı	2
Mesleki resim eğitimi anabilim dalı	1
Uygulamalı sanatlar eğitimi anabilim dalı	1
İlköğretim anabilim dalı	1

Lisansüstü tezler eğitim bilimleri bazında incelendiğinde ; Güzel sanatlar eğitimi anabilim dalında 11, temel eğitim anabilim dalında 3, grafik eğitimi anabilim dalında 2 tez yapıldığı görülmüştür. Öğretim programında grafikte ilgili ders bulunan bilgisayar ve öğretim teknolojileri bölümünde ise hiç tez yürütülmediği fark edilmiştir.

Başlığında eğitim sözcüğü geçen ancak eğitim anabilim dalı dışında başka anabilim dallarında yürütülen tezler incelendiğinde 5 tez çalışması ile karşılaşmıştır. Bu tezlerden 3 tanesi grafik anasanat dalında, bir tanesi resim anabilim dalında, 1 tanesi de resimleme anabilim dalında yapılmıştır.

Eğitim Bilimlerinde Yürütülen Lisansüstü Tezlerde Ele Alınan Konular

Eğitim Bilimleri lisansüstü tez çalışmaları incelendiğinde daha çok kitap inceleme konusunun ele alındığı görülmektedir. Araştırılan diğer konulara Tablo 4 de yer verilmiştir.

Tablo 4.

Eğitim Bilimlerinde Ele Alınan Konuları Gösteren Tablo

Ele alınan konular	Frekans
Kitap İnceleme	10
İllüstrasyonun Ders Kapsamında Araştırılması	3
İllüstrasyonun Eğitimdeki Yeri // Etkililiği	3
Diğer	3

Eğitim Bilimlerinde yürütülen lisansüstü tezler incelendiğinde kitap incelemenin 10, illüstrasyonun ders kapsamında araştırılmasının 3, illüstrasyonun eğitimdeki yeri ve etkililiğinin ise 3 lisansüstü tezde ele alındığı

görülmektedir. Eğitim Bilimlerinde yürütülen lisansüstü tezler konu bakımından ele alındığında Türkçe, Fen Bilgisi, İngilizce ve Hayat Bilgisi ders kitaplarının birer kez incelendiği görülmüştür. Ayrıca biyoloji bölümü öğrencilerine ve genel eğitim ve nazal cerrahi eğitimine yönelik yapılan birer tez çalışmasıyla karşılaşılmış, okul öncesi döneme yönelik 5 tez çalışmasının yapıldığı görülmüştür.

3.5. Lisansüstü Tez Çalışmalarının Kapsamı

Anahtar kelimeler incelendiğinde: illüstrasyon, grafik ve resimleme kelimelerinin yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür.

Tablo 5.

Lisansüstü Tezlerde Anahtar Kelimelerin Dağılımı

Anahtar kelimeler	Frekans
İllüstrasyon	184
Grafik	49
Resimleme	22

İllüstrasyon sözcüğü 184 anahtar kelimenin içinde geçmiştir. Tablo 6'da illüstrasyon sözcüğünün kullanıldığı anahtar sözcükler ve ne sıklıkla kullanıldığına yer verilmiştir.

Tablo 6.

İllüstrasyon Sözcüğünün Kullanıldığı Anahtar Kelimeler

İllüstrasyon sözcüğünün kullanıldığı anahtar kelimeler	Frekans
İllüstrasyon	104
Bilimsel / Teknik illüstrasyon // Türkiye'de bilimsel illüstrasyon // İllüstrasyon teknikleri // Bilimsel illüstrasyon	15
Dijital illüstrasyon	13
Tıbbi illüstrasyon // Medikal illüstrasyon	12
İllüstrasyon tarihi // Tarihsel illüstrasyon // Tıbbi illüstrasyon tarihi	5
Botanik illüstrasyon	2
Moda illüstrasyonu	2
Yayın illüstrasyonu	2
Diğer	29

Grafik sözcüğü toplam 49 anahtar sözcüğün içinde geçmiştir. Tablo 7'da grafik sözcüğünün geçtiği anahtar sözcükler ve ne sıklıkla kullanıldığına yer verilmiştir.

Tablo 7.

Grafik Sözcüğünün Geçtiği Anahtar Kelimeler

Grafik sözcüğünün geçtiği anahtar kelimeler	Frekans
Grafik / Grafik Tasarım	32
Hareketli grafik (ler)	3
Grafik iletişim / Grafik iletişim süreci	2
Grafik sanatlar	2
Grafik roman	2
Diğer	8

Resimleme sözcüğü 22 anahtar kelimenin içinde geçmiştir. Resimleme sözcüğünün geçtiği anahtar kelimeler ve ne sıklıkla kullanıldığına Tablo'8 de yer verilmiştir.

Tablo 8.

Resimleme Sözcüğünün Geçtiği Anahtar Kelimeler

Resimleme sözcüğünün geçtiği anahtar kelimeler	Frekans
Resimleme	10
Diğer	12

3.6. Bir Uygulama Ürünü Bulunan Lisansüstü Tez Çalışmaları

İllüstrasyonla ilgili yapılan lisansüstü tez çalışmalarından 65 tezde uygulama ürünü vardır. Bir uygulama ürünü bulunan tezlerde kullanılan teknikler incelendiğinde çok farklı tekniklerin kullanıldığı görülmekle birlikte dijital en fazla tercih edilen teknik olmuştur. Dijital çalışmaları karışık teknikle yapılan çalışmalar takip etmiştir. Suluboya, guaj boya, keçeli kalem, dijital, kuru boya, pastel, gazete kolaj, kolin, mürekkep, rapido mürekkep, linol baskı, şeker hamuru, çikolata hamuru, yenilebilir kumaş, jel gıda boyası, isomalt şeker ve çikolata, mürekkepli kalem, kesik uçlu tarama ucu, yağlıboya karışık teknikle yapılan tezlerde kullanılan malzemelerdir. Karışık tekniği kolaj ve sulu boya takip etmiştir. Tablo 9'da lisansüstü tezlerde kullanılan tekniklere yer verilmiştir.

Tablo 9.*Uygulama Ürünü Bulunan Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Teknikler*

Kullanılan Teknikler	Frekans
Dijital	36
Karışık teknik (<i>suluboya, guaj boya, keçeli kalem, dijital, kuruboya, pastel, gazete kolaj, kolin, mürekkep, rapido mürekkep, linol baskı, şeker hamuru, çikolata hamuru, yenilebilir kumaş, jel gıda boyası, isomalt şeker ve çikolata, mürekkepli kalem, kesik uçlu tarama ucu, yağlıboya</i>)	8
Teknik belirtilmemiş	6
Kolaj	4
Sulu boya	4
Pop-up	2
Linol Baskı	2
Diğer	6

Uygulama ürünü bulunan lisansüstü tez çalışmaları konu bakımından ele alındığında en fazla yayın illüstrasyonu üzerinde çalışıldığı görülmektedir. İkinci sırada ise bilimsel ve teknik illüstrasyon konusunun ele alındığı görülmektedir. Tablo 10'da lisansüstü tezlerde ele alınan konulara yer verilmiştir.

Tablo 10.*Uygulama Ürünü Bulunan Lisansüstü Tezlerde Ele Alınan Konular*

Ele Alınan Konular	Frekans
Yayın İllüstrasyonu (<i>Kitap resimleme, çocuk kitabı, grafik roman, dergi kapağı, çizgi roman, basın ilanı</i>)	22
Bilimsel ve Teknik illüstrasyon (<i>Harita illüstrasyonu, tıbbi illüstrasyon, medikal illüstrasyon, iş sağlığı ve güvenliği ergonomi alanı, botanik illüstrasyon</i>)	14
Serbest-Sanatsal çalışma (<i>Edebi eserden, şiirden, Türk resminden, arkeolojik buluntulardan yola çıkarak yapılanlar, mizah içerikli illüstrasyon, eleştirel illüstrasyon, seramik, Ukiyo-e, ışık renk ve anlam konulu illüstrasyon</i>)	9
Oyun Tasarımı	3
Karakter Tasarımı	3
Afiş Tasarımı	3
Ambalaj Tasarımı	2
Promosyon Ürün (<i>duvar örtüsü, tablo, yastık kılıfı, bez çanta, el çantası, not defteri, bardak altlığı</i>)	2
Moda İllüstrasyonu	2
Diğer	5

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada 2012-2021 yılları arasında ülkemizde yapılan lisansüstü tezler incelenmiştir. Tezlerin sıklıkla grafik, görsel iletişim, resim gibi illüstrasyonla ilişkili bölümlerde ele alındığı görülmekle birlikte Rus dili ve edebiyatı ve Türkiyat araştırmaları gibi illüstrasyona uzak bölümlerde de çalışıldığı görülmüştür.

Grafik tasarımı bölümünden sonra en fazla tez çalışmasının yapıldığı bölüm eğitimidir. Görsellik öğrenme süreçlerini önemli ölçüde etkilemektedir. “İnsanlar öğrendiklerinin; %83’ünü görme, %11’ini işitme %3,5’ini koklama, %1,5’ni dokunma, %1’ini tatma duyularıyla edindikleri yaşantılar yoluyla öğrenmektedir” (Çilenti’den aktaran İsmail, 2019, s. 3). Güzel sanatlar eğitimi anabilim dalı, eğitim alanında en fazla tez yürütülen bölümdür. Kitap inceleme konusu eğitim alanında lisansüstü tezlerde en fazla ele alanın konudur. Türkçe, Fen Bilgisi, İngilizce ve Hayat Bilgisi ders kitapları sadece birer kez incelenmiştir. Matematik ve tarih ders kitaplarına yönelik bir tez çalışmasıyla karşılaşılmamıştır, bu alan çalışılmayan bir boşluk olarak görülmektedir. Görselliğin öğrenme süreçleri üzerindeki olumlu etkisi nedeniyle bu alanlarda da illüstrasyon konusu daha yoğun bir biçimde ele alınmalıdır. Okul öncesi dönem anabilim dalında 5 lisansüstü tezle karşılaşılmıştır, en fazla lisansüstü tezin yer aldığı alan okul öncesi dönem anabilim dalıdır.

Dünyada tıbbi illüstrasyon tıp öğrencilerinin karmaşık konuları görsellikle öğrenmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Cerrah-sanatçı Netter, “medikal illüstratörlüğü görülemeyeni çizmek, hiç yapılmamış olanı izlemek ve bunu binlerce insana sözsüz olarak söylemek” olarak açıklamıştır (Hajar’dan aktaran Seylan, 2016, s.88). Tıp tarihi ve etik / tıbbi resimleme / hemşirelik bölümlerinde 7 tane tez bulunmaktadır. Ülkemizde bu konunun ele alınması önemlidir. Ancak sağlık alanındaki konuların çeşitliliği ve genişliği göz önüne alındığında daha fazla tez çalışması yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. İllüstrasyon moda tasarımı, tekstil tasarımı, gibi birçok tasarım disiplini içinde yer alan önemli bir konudur. Lisansüstü tezler incelendiğinde iç mimarlık bölümünde hiç tezle karşılaşılmamış, endüstriyel sanatlar bölümünde ise sadece 1 tane lisansüstü tezin tamamlandığı görülmüştür. Endüstri ürünleri tasarımı ve iç mimarlık bölümlerinde de illüstrasyonla ilgili tezlerin çalışılması alana katkı sağlaması bakımından önemlidir.

İllüstrasyonla ilgili tezler incelendiğinde 129 yüksek lisans tezi, 8 sanatta yeterlik ve 5 doktora tezine rastlanmıştır. Yüksek lisans tezleri sayıca daha fazladır önümüzdeki yıllarda sanatta yeterlik ve doktora tezlerine de ağırlık verilmesi önerilmektedir.

Toplam 142 lisansüstü tezdten sadece 65 tezde bir uygulama ürünü bulunan tez çalışması yapılmıştır, önümüzdeki yıllarda uygulama çalışması yapılan tezlere daha fazla ağırlık verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bir uygulama ürünü bulunan tezler kullanılan teknik bakımından ele alındığında en fazla dijitalin tercih edildiği görülmüştür. Bilgisayarların yaygınlaşması, son yıllarda tabletlerin de yoğun bir biçimde kullanılır olması ayrıca tasarıma yönelik çeşitli ve etkili yazılımların üretilmesi gibi nedenler dijitali daha cazip hale getirmiştir. “Bilgisayarda çalışmanın illüstratöre kazandırdığı en önemli avantajlar arasında, İllüstrasyonda geleneksel

yöntemlerle uzun bir süreyi kapsayabilen yaratım süreci ve renk düzenlemesi bilgisayarın kullanımı ile kısalmıştır. Bununla beraber görüntü kaybı olmadan çoğaltma, uzun yıllar saklama imkânı ve birçok illüstrasyon tekniğini bir arada kullanma olanağını sanatçıya sunmaktadır” (Gürses, 2014, s.61). Dijitalin güncel ve popüler olması tezlerde daha fazla tercih edilmesine neden olmuştur ancak birçok farklı malzemenin bir arada kullanıldığı karışık teknik, deneysel çalışmalar yapılması bakımından önemlidir. “Suluboya ile karakalem çalışması, guaş boya ile mürekkepli çizim, kuru boya ile karakalem ve mürekkepli çizim, guaş boya, mürekkepli çizim ve vb. farklı teknikler bir arada kullanılarak farklı ve güçlü etkiler yaratılabilir” (MEGEP’den aktaran Pamuklu, 2014, s.47). Karışık tekniğin uygulandığı 8 adet tezde dijitalin yanı sıra suluboya, guaj boya, keçeli kalem, kuru boya, pastel, gazete kolaj, kolin, mürekkep, rapido mürekkep, linol baskı, mürekkepli kalem, kesik uçlu tarama ucu ve yağlıboya gibi geleneksel malzemelerin kullanıldığı görülmüştür. Karışık teknikle yapılan 1 tezde ise şeker hamuru, çikolata hamuru, yenilebilir kumaş, jel gıda boyası, isomalt şeker ve çikolata gibi oldukça sıra dışı malzemeler kullanılmıştır. Farklı malzemeler sadece karışık teknik içinde denenmemiş tek başına tezlerde de konu olmuşlardır. Suluboya, akrilik, linol baskı, serigrafi, kolaj gibi malzemeler tezlerde ayrı ayrı ele alınmıştır.

Bir uygulama ürünü bulunan lisansüstü tezlerde ele alınan konular incelendiğinde en fazla yayın illüstrasyonu konusunda tezle karşılaşmıştır. Yayın illüstrasyonu içinde ise en fazla kitap resimleme konusunda tez tamamlanmıştır. Kitap resimleme illüstrasyonunun en yoğun kullanıldığı ürünlerden biridir. Özellikle okul öncesi dönemde okuma yazma bilmeyen çocuklara birçok kavram resimli kitaplarla verilmektedir. Resimli kitaplar okul öncesi dönem çocuklarını dil ve resimle uyarmakta, gelişimine olumlu katkıda bulunmakta, eleştirel bilinç kazanmasına olanak sağlamaktadır. Tüm bunlara ek olarak çocuğun iç çatışmalarıyla mücadelesinde kolaylık sağlamak, toplumsallaşmasına yardımcı olmakta, yaratıcı bir düşünce yapısı kazanmasına olanak sağlamaktadır (Gönen, 1984). İkinci sırada ise bilimsel ve teknik illüstrasyon yer almaktadır. Harita illüstrasyonu, tıbbi illüstrasyon, medikal illüstrasyon, iş sağlığı ve güvenliği ergonomi alanı, botanik illüstrasyon gibi konularda uygulama çalışmaları yapılmıştır. İllüstrasyon biyolojiden sağlığa kadar birçok alanda konuların açıklanmasında etkili yollardan biridir. Bu konuda bugüne kadar tez çalışmaları yapılmakla birlikte daha fazla tez çalışması yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak 2012-2021 yılları arasında son 10 yıllık süreçte yapılan lisansüstü tezler incelenmiş, tezler türüne, yıllara, anabilim dallarına, kapsamına göre, teknik ve konu bazında ele alınmıştır. Alana katkı sağlayan birçok özgün tezle karşılaşmış, eksiklikler saptanmış ve önerilerde bulunulmuştur. Bu çalışmanın ileriki yıllarda

yapılacak diğer lisansüstü tezlere katkı sağlayacağı, özellikle konu seçimi bakımından araştırmacılar için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Etik Beyannamesi

Bu çalışmanın, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik ilke ve kurallarına uygun davrandığımı beyan ederim.

Çıkar Çatışması ve Yazar Katkıları

Bu çalışmada çıkar çatışması yoktur ve finansman desteği alınmamıştır.

5. Kaynaklar

- Ayşegül O. N. (2019). Türkiye’de İlköğretimde Görsel Sanatlar ile İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin Eğilimleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt 27, Sayı 2*
- Becer, E. (2018). İletişim ve Grafik Tasarım. *Dost Kitabevi, Ankara*
- Çam, T. A. (2012). İllüstrasyon illüstration. *Alternatif yayıncılık, İstanbul*
- Çilenti K. (1994). Eğitim Teknolojisi ve Öğretim. *Kadıoğlu Matbaası Geliştirilmiş 6. Baskı, Ankara.*
- Erdost, I. (2012). İlköğretim Üçüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Resim (İllüstrasyon) ve İçerik Uyumuna İlişkin Öğrenci ve Öğretmen Görüşleri. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara*
- Felek Ö. Seval. (2020). Türkiye’de Temel Tasarım Eğitimi Alanında 2000-2019 Yılları Arasında Yapılmış Bilimsel Çalışmaların Analizi. *ODÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Mart 2020; 10 (1), 103-112*
- Firdevs, G. (2007). Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma. *Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, s.249*
- Gannon, R. ve Fauchon, M. (2021). Illustration Research Methods. *Bllomsbury Publishing Plc, USA*
- Gönen, M. (1984). Okul Öncesi Çağı Çocuğu ve Resimli Kitaplar. *Okul Öncesi Eğitimi Dergisi, 16, 28: 20-21.*
- Güneş, F. (2002). Ders kitaplarının incelenmesi. *Ankara: Ocak Yayınları.*
- Gürses, B. (2014). Plastik Sanatlarda Resim ve İllüstrasyon. *Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul*
- Hajar, R. (2011). Medical Illustration: Art in Medical Education. *Heart Views. (12) 2. 83- 91.*
- Heller, S. Ve Pomeroy K. (1990). Designing with Illustration. *Pushpin Editions, USA.*
- İsmail, E. (2019). Yunanistan’da İlkokul Matematik Ders Kitaplarında Görsel Öğelerin Kullanımı. *T.C. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Görsel Kültür Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne*
- MEGEP (Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi). (2007). Grafik ve Fotoğraf: Sulu Boya Tekniği. Ankara
- Özmutlu, A. (2020). Grafik Tasarım Alanındaki Araştırma Eğilimlerinin Lisansüstü Tezlere Dayalı Olarak İncelenmesi. *Turkish Studies- Social, 15(8)*

- Pamuklu, A. G. (2014). Sanatsal & Bilimsel İllüstrasyonun Lisans Eğitimindeki Yeri ve Biyoloji Bölümü Öğrencilerinin Botanik İllüstrasyon Alanındaki Görüşleri (Abant İzzet Baysal Üniversitesi Örneği). *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir*
- Seylan, A. (2016). Disiplinlerarası Bir Formasyon Olarak Medikal İllüstrasyon ve Türkiye'deki İlk Örnek: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tıbbi Resimleme Yüksek Lisans Programı. *International Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art Dergisi*.
- Solmaz, E. ve Gökçearslan, Ş. (2016). Mobil Öğrenme: Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir İçerik Analizi Çalışması. 555s., *10th International Computer and Instructional Technologies Symposium (ICITS), Rize*
- Uygun, S. (2012). Eğitim Tarihi Alanında Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 33 Yıl:2012/2 (263-282 s.)*
- Wigan, M. (2012). Görsel İllüstrasyon Sözlüğü, Literatür Yayınları. *İstanbul, s. 274*